

Oltița CÎNTEC

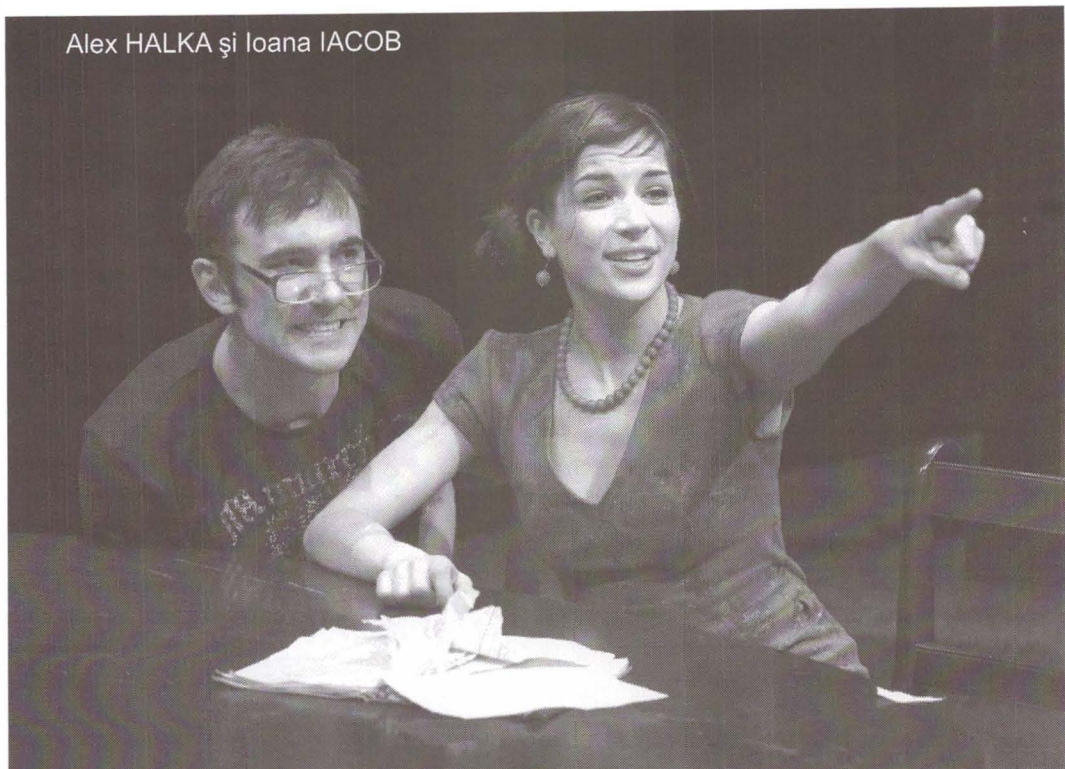
O comedie postmodernă

Se întâmplă adesea ca un premiu important obținut devreme să devină o povară, iar traiectoria ulterioară să fie marcată de laurii începutului. Nu a fost, din fericire, cazul lui Radu Alexandru Nica. Regizorul a „suflet” Premiul UNITER pentru debut în 2005, imediat după absolvire, și încă altele vreo câteva, tot atât de importante, la foarte scurt timp, dar a continuat să evolueze spectaculos. Stăpân pe puterile sale creatoare și pe meserie, Nica a ajuns direct pe „lista scurtă” a teatrelor, care se străduiesc să i se înscrie în agendă. Întrucât, de regulă, munca lui duce trupele la succes. Cea mai recentă producție în România – la data apariției acestui articol, el va fi avut o nouă premieră la Teatrul *The Trap Door* din Chicago – a fost la Teatrul German de Stat din Timișoara. Nica a adus în scena pe care artiștii germani o împart cu cei maghiari în edificiul unde mai funcționează, autentic multicultural, Teatrul Național și Opera Națională Timișoara, un text contemporan al americanului David Ives, **Toate la timpul lor**. Premieră pe țară, *Toate la timpul lor* se joacă la TGST în limba germană. Dar publicul e de toate naționalitățile, căci se asigură traducere la cască. E o deschidere binevenită, care lărgeste zona de adresabilitate și care, văd, se practică în mai toate teatrele minorităților etnice din România. Trebuie să recunosc că, uneori, pe motiv de calitate a ofertei, îmi face mai mare plăcere să mă duc „la maghiari” ori „la germani”.

David Ives e expert în noile formule de scriitură dramaturgică, a studiat la Yale School of Drama și a rămas conectat la inovația din domeniu, stabilindu-se în dinamicul New York. În metropolă, viața teatrală e mereu în clocot, iar ca să rezisti ești obligat de context să fii mereu „la zi”. *Toate la timpul lor*, o colecție de 14 texte comice scurte, de câte un act, constituie cea mai populară lucrare a americanului. Radu Alexandru Nica a ales trei dintre ele (*Totu-i clar*, *Vorbe, vorbe, vorbe* și *Variațiuni despre moartea lui Troțki*) pentru a construi spectacolul timișorean. Regizorului îi era dor de o comedie, după ce anterior lucrase mai des în registrul grav. Să nu vă închipuiți că vizionând *Toate la timpul lor*, o să vă tăvăliți pe jos de râs! Tripticul mizează pe un comic sofisticat, cu accente suprarealiste și absurde, tonalitate impusă de text și dezvoltată subtil de viziunea regizorală. Echipa a lucrat bine, iar asta se vede în spectacol. Chiar dacă leagă trei partituri dramatice distincte, montarea e unitară, reprezentarea etalând o alură modernă, tonică. O ludicitate de tip postmodern, susținută de ironie, de insertii parodice, de paradoxuri și citări livrești dau consistență unei narativități de tip special. *Totu-i clar*, de pildă, scrisă de Ives într-o seară, dar revăzută ca un *work in progress* pe parcursul repetițiilor americane de la data premierei absolute, are o structură secvențială. Sunt 36 de variante despre cum să agăți o tipă într-un bar, variante segmentate de sunetul unui clopoțel care rupe dezvoltarea logică de tip clasic, aristotelian, și impune reluarea secvenței precedente, dar conducând-o într-o direcție cât mai puțin așteptată. Fragmentarismul și repetitivitatea nu sunt supărătoare. Ele devin motor al comicului, al unui comic absurdizat căruia actorii Ioana Iacob și Alex Halka îi dau consistență printr-o interpretare plină de proșpețime și inventivitate..

Cea de-a doua parte a tripticului lui Ives/Nica se intitulează *Vorbe, vorbe, vorbe*. Titlul e, evident, o citare a celebrei replici din *Hamlet*, piesă pe care trei maimuțe, botezate Swift, Milton și Kafka, trebuie să o (re)scrie. Cele trei rude

Alex HALKA și Ioana IACOB

apropiate ale omului participă la un experiment, în captivitate, într-un proiect supraviețuit de dr. Rosenbaum. Absurdul de limbaj, mai precis de sens al limbajului, care pare că scapă cuvintele de sub control, dominând personajele, comicul absurd de situație, intertextualismul sunt aici modalități structurale. Același spirit ludic, amplificat de temperamentul jucăuș al „personajelor”, transformă secvența de mijloc a spectacolului într-un nostim exercițiu de imaginație dramaturgică. Cu finețe și precizie, fără șarjări inutile, momentul e susținut de actorii Iosif Csorba, Horia Săvescu și Olga Török. Remarcam, cu altă ocazie, performanțele actorilor de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca. Trebuie să spun acum că și tinerii interpreți de la „Germanul” din Timișoara au reprezentat o surpriză plăcută. E limpede că sunt talentați, că știu ce e meseria și disciplina profesională.

Rareș Hontzu, Daniela Török și Radu Vulpe evoluează în *Variațiuni despre moartea lui Troțki*. Mica lucrare dezvăluie opt versiuni posibile pentru sfârșitul liderului sovietic Lev Troțki. Condiția e ca personajul istoric să fie localizat în Mexic și să aibă un piolet înfipt în țeastă! Raportul realitate istorică-ficțiune e așezat sub lupa dramaturgului. Adevărurile axiomatice sunt relativizate, astfel încât ai senzația că totul, inclusiv cele mai certe afirmații, de genul acelor inserate în *Enciclopedia Britannica*, de exemplu, devin doar o iluzie. Entropia ideilor crește sub acțiunea lui „ce-ar fi dacă?”. Aerul de farsă persistă, jocul cu raporturile real-fictiv, cu imaginarul, cu situațiile, cuvintele și frazele devenind principala sursă a comicului.

Cum spuneam, Radu Alexandru Nica a valorificat prin construcția spectaculară ludicul absurdo-suprarealist al textelor alese. Spațiul sonor și vizual completează elementele dramaturgice, adăugându-le expresivitate și livrând mesajul estetic în

forme plăcut de privit și de auzit. Proiecțiile video (Casa Gontz) se alătură componentei obișnuite, să-i zicem, a spectacolului teatral, devenind un comentariu vizual al desfășurării scenice. Scenografia (Kiss Borbala) e minimalistă, dar ingenioasă, părăsind condiția de cadru și devenind semn teatral. Materialele sunt moderne, de efect, iar costumele, machiajul și recuzita au un design care „vorbește” despre personaje și farsele la care acestea participă.

Reprezentarea e armonioasă stilistic, iar asta i se datorează, în principal, regizorului. Chiar compus din trei piese diferite, spectacolul *Toate la timpul lor* e realizat într-o tonalitate potrivită, păstrând-o pe toată durata și în toată dinamica ei. Iar dacă ar fi să caracterizez în puține cuvinte producția teatrală, atunci cred că cel mai bine i s-ar potrive: „o treabă făcută nemțește”.

Teatrul German de Stat din Timișoara – Toate la timpul lor de David Ives. Traducerea în limba germană și regia artistică: Radu Alexandru Nica. Scenografia: Kiss Borbála. Cu: Alex Halka, Ioana Iacob, Iosif Csorba, Horia Săvescu, Olga Török, Rareș Hontzu, Daniela Török, Radu Vulpe. Data premierei: 24 ianuarie 2009.

BOTOȘANI

Teatru și geopolitică

Akulina e o tânără ciudată, ajunsă la vârsta măritişului, despre care umblă vorba prin sat că ar fi păcătit cu un fost iubit. Lista pretendenţilor e suficient de lungă – fata nu-i urâtă, zestrea nu e nici ea de lepădat –, numai că gura lumii și lipsa de replică a viitoarei mirese afectează serios „cota ei de piață”. Ivan o ia, totuși, de nevastă, insinuările inițiale par nefondate, lucrurile se așază în matca aparent firească, numai că niciunul nu e fericit. Spectrul îndoiieli plutește în aer, iar finalul nu poate fi decât tragic: moartea eroinei. Aceasta e, schematică, povestea pe care o relatează cel mai recent spectacol al Teatrului „Mihai Eminescu” din Botoșani, ***Soțul Akulinei***. Proiectul reprezintă concretizarea unei noi colaborări cu regizorul georgian Andro Enukidze, precedentă, *O poveste foarte simplă*, datând de anul trecut. Enukidze a fost inspirat pentru *Soțul Akulinei* de câteva pagini din *Aminitiiri din casa morților* de F.M. Dostoievski, pe care le-a extras din contextul românesc și le-a dramatizat. Ceea ce l-a interesat, o spune singur în tipărituri și se vede și în scenă, a fost suita de întâmplări, altfel destul de simplă, de care profită pentru a realiza o minifrescă a societății ruse de secol XIX și a ceea ce se poate numi, cu precauțiile de rigoare, spirit rusesc. Enukidze a studiat la Tbilisi, la clasa lui Robert Sturua, a lucrat, în afară de Georgia, în Polonia, Turcia, România, dar legăturile sale cu Rusia sunt incontestabile. Faptul că mica republică georgiană a avut-are probleme politice cu, să-i zicem, „patria-mamă”, nu l-a lăsat indiferent. Perfect explicabil și deloc grav. Percepția sa asupra spiritului rusesc, pe care, zice el, îl admiră în materie de manifestări spirituale, e ironică, iar asta se simte pe tot parcursul spectacolului. Nu e prima oară, nu va fi nici ultima, când teatrul stabilește conexiuni și cu geopolitică!

Să revenim la spectacol! Nu-i deloc ușor să dramatizezi un roman. Dimpotrivă, e greu. Asta înseamnă să translezi în limbaj teatral o narațiune de zeci ori sute de pagini, întâmplări, personaje și relații ficționale complicate, să păstrezi, dacă nu integral, litera, măcar spiritul lucrării. Pentru *Soțul Akulinei*, Andro Enukidze a decupat din romanul lui Dostoievski una dintre poveștile secundare, un fapt divers asupra